

Педагогічні ідеї Д. Дьюї у світлі сучасних освітніх тенденцій

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті узагальнено положення прагматичної педагогіки Д. Дьюї; проведено порівняльний аналіз педагогічної теорії Д. Дьюї і традиційної системи навчання; розглянуто метод навчальних проектів та його затребуваність сучасною освітою.

Ключові слова: педагогіка прагматизму, навчання, педагогічний процес, модель освіти, метод проектів.

Abstract

In the article, the provisions of pragmatic pedagogy of J. Dewey were summarized; the comparative analysis of pedagogical theory J. Dewey and the traditional system of education was conducted; the method of training projects and its demand for a modern education was described.

Keywords: pragmatic pedagogy, education, pedagogical process, the model of education, the method of projects.

В умовах реформування вищої освіти України відбувається пошук інноваційних підходів до підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, важливого значення набуває компетентнісний підхід, що в свою чергу актуалізує значущість проектного методу навчання, спрямованого на активізацію навчальної діяльності студентів через їх взаємодію у дослідженні та розв'язанні проблемних ситуацій. Створення нового не можливе без дослідження позитивного педагогічного досвіду педагогів минулого. Значущості у світлі поставлених завдань набувають ідеї Джона Дьюї (англ. John Dewey, 1859–1952 pp.) – американського філософа, психолога, засновника педагогічного прагматизму та реформатора освіти.

Суть погляду «прагматичної педагогіки» Д. Дьюї полягає в тому, що цінним є тільки те, що корисно людям, що дає практичний результат і направлено на благо всього суспільства. Прагматична педагогіка Д. Дьюї ґрунтується на таких положеннях: розум формується у процесі соціального досвіду; головним у діяльності людини є процес становлення, а не буття як статичного стану; «основним інструментом» індивіда є інтелект, за допомогою якого він розв'язує проблеми, що виникли; здібності людини закладені природою, а школа має створити умови для їх розкриття; знання мають сприяти пристосуванню людини до навколишнього середовища і бути практично спрямованими; головне – це не кількісні характеристики знань, а вміння використовувати їх у певній ситуації; навчання через досвід; максимальне використання можливостей сьогодення; зміст навчання підпорядкований розв'язанню практичних проблем, що відповідають нахилам та підготовці дитини; у свою чергу, розв'язання проблем потребує поєднання розумової і фізичної праці, що має розвивальну і суспільну цінність [1, 2].

Дьюї вперше «поєднав» пізнання і діяльність у навчальному процесі, шляхом вирішення поставлених задач (проблем). При цьому весь процес умовно розділив на декілька етапів, таких як відчуття проблеми, виявлення її природи і суті, знаходження можливого рішення, обмірковування можливих наслідків знайденого рішення, та подальші спостереження і експерименти, на основі яких можна буде зробити конкретний, позитивний або негативний висновок. Кожен з етапів стимулює суб'єктів навчання до активної інтелектуальної діяльності, дозволяє їм одержати практичний досвід у прийнятті й осмисленні рішень, а також допомагає максимально розкрити їх потенціал, за рахунок відсутності жорстких рамок і можливості знайти своє індивідуальне рішення тої чи іншої проблеми.

Результати системно-структурного аналізу педагогічних праць дали можливість узагальнити основні педагогічні ідеї Джона Дьюї, що є актуальними для сучасної освіти, в тому числі вищої школи.

1. Накопичення учнями особистого досвіду стоїть вище оволодіння систематизованими

науковими знаннями. Засвоєння знань – є стихійний, некерований процес. Навчання в педагогічній системі прагматистів має справу з виробленням особистих ідей і понять. Навчання відбувається тільки тоді, коли щось трапляється всередині учня, а це в більшості випадків поза контролем викладача. «Досвід», згідно Д. Дьюї, це складне переплетення подій. Він пов'язаний з виконанням дій, а не з пізнанням об'єктів. Мислення, особливо мислення наукове, стає лише інструментом для вирішення чуттєвих і інтелектуальних проблем. Його поява запускає ланцюгову реакцію розумової активності, спрямовану на пошук ефективного усунення труднощів, що перешкоджають життєдіяльності організму.

Д. Дьюї вважав, що навчання має відбуватися шляхом пізнання навколишньої дійсності. Тільки при дослідженні навколишнього світу в учня з'явиться бажання до подальшої самоосвіти. Через дослідне пізнання дійсності в учня формується певна властивість характеру, що дає йому змогу контролювати що відбувається навколо і пристосовувати до своїх цілей.

У вищій школі ця педагогічна ідея може бути реалізована таким чином: в межах навчальних дисциплін більше уваги приділяти зв'язку теорії з практикою, акцентувати професійно-орієнтовані теми, форми, методи навчання, надавати перевагу активним та інтерактивним методам навчання, що стимулюють формування важливих у сучасному світі якостей фахівця: комунікативність, вміння працювати в команді, відкритість, критичність, продуктивність мислення, вміння навчати тощо.

2. *В основі навчально-виховного процесу повинні лежати інтереси того, хто навчається.* Не програма, а учень повинен визначати як якість, так і кількість навчання. Д. Дьюї розглядав навчальний предмет не як набір засвоєваних учнями принципів, фактів. На його думку, це повністю ігнорувало психологію учня, його інтереси [3]. Він хотів, щоб учень навчився транслювати абстрактні знання в конкретні форми, що мають відношення до практичного життя. Пізнання, яке відбувається в надрах «я», має справу не з мисленням, а зі світом почуттів, вірувань, розумінь, шукань, світом потреб, прагнень. Д. Дьюї був переконаний в тому, що освіта стане більш повною і глибокою, а навчання тривалішим й інтенсивнішим, якщо вона виростатиме із запитів, інтересів і потреб учня. Але при цьому «узгодження» та пристосування інтересів індивіда з інтересами соціуму стає провідною ідеєю освіти.

У вищій школі ця педагогічна ідея актуалізує таку важливу для сучасного фахівця будь-якого профілю рису, як суб'єктність. Переконані, що «справжнє» суб'єкт-суб'єктне навчання, яке формує суб'єктність як особистісну рису і у студентів, і у викладачів, може бути реалізоване лише за умови вибірковості навчальних дисциплін. Це підвищить навчальну мотивацію студентів та їх відповідальність за результати навчання, також суттєво підвищить якість викладання в умовах конкурентного освітнього середовища.

3. *Орієнтованість викладання на майбутню діяльність в суспільстві.* Призначення практичної роботи полягає не тільки в здобутті конкретних знань, але і в зіткненні школи з соціальною діяльністю суспільства. В процесі практичних занять учні багато дізнаються про різні професії, що не тільки дає їм певні навички, але сприяє їх розвитку та вчить поважати будь-яку працю, яка йде на користь суспільству [4].

У вищій школі ця педагогічна ідея може бути реалізована в межах державної політики профорієнтації та інформування абітурієнтів щодо професій за якими спостерігається дефіцит кваліфікованих спеціалістів в реальному секторі економіки, та заохочення їх опанувати.

4. *Метод навчальних проєктів.* Д. Дьюї та його послідовники У. Кілпатрик, Е. Коллінгс, Е. Паркхер розробили й обґрунтували дидактичні основи методу навчальних проєктів [2]. При цьому слід звернути увагу, що Д. Дьюї критично ставився до домінування методу проєктів у навчальному процесі. Він вважав, що немає сенсу вибудовувати всю освіту на основі проєктного методу, тому що він короткотривалий, непостійний, тривіальний, що є явно недостатнім для повноцінної освіти [2].

Метод проєктів – це система навчання, при якій учні набувають знання в процесі планування та виконання поступово ускладнених практичних завдань – проєктів. Позитивні сторони методу проєктів: розвиток ініціативи студентів, навичок до планової роботи, вміння зважувати обставини і враховувати труднощі. Проєкт вчить їх наполегливості в досягненні мети, привчає до самостійності [5].

Цей метод активного та інтерактивного навчання є затребуваним сучасною освітою, вищою школою зокрема. Це один з найефективніших методів компетентнісного навчання, він комплексно розвиває пізнавальні, творчі, дослідницькі навички студентів, їх уміння самостійно конструювати

знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, взаємодіяти з іншими учасниками навчального проекту.

Узагальнивши дослідження [6, 7, 8, 9], робимо висновок, що мета проектної діяльності – це розуміння і застосування знань, умінь і навичок, набутих при вивченні різних предметів (на інтеграційній основі), а її завданнями є:

- здобуття уміння чітко визначити мету, описувати основні кроки по досягненню поставленої мети та концентруватися на досягненні мети, протягом всієї роботи;
- формування навичок вибору відповідної інформації і уміння правильно її використовувати;
- розвиток креативності та критичного мислення;
- уміння складати план роботи, чітко презентувати інформацію, оформляти виноска, мати поняття про бібліографію;
- сприяння проявам ініціативи, ентузіазму, спроб виконати роботу в строк відповідно до встановленого плану і розкладу роботи у студентів.

Посилаючись на О. Єрохіна та ін., зазначимо, що Д. Дьюї гостро критикував попередні освітні системи, які були розраховані на повідомлення учням величезної кількості фактичної інформації без навчання засобів її використання, які «напихали» учнів досвідом минулого, і зовсім не готували до зустрічі з проблемами в майбутньому. Взамін традиційної моделі освіти Д. Дьюї запропонував нову, метою якої має стати навчання методам вирішення проблем.

Враховуючи положення дослідників [1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13 та ін.], ми зробили спробу порівняльного аналізу традиційної системи навчання і педагогічної теорії Д. Дьюї. Його результати подані у таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз традиційної системи навчання і педагогічної теорії Д. Дьюї

<i>Традиційна система навчання</i>	<i>Педагогічна теорія Д. Дьюї</i>
метою навчання є формування системи знань, опанування засад наук, виражених у наявному стандарті навчання;	метою навчання є формування критичного, рефлексивного мислення студентів, збагачення їх власного досвіду і їх прилучення до культури;
основний акцент робиться на поінформованості особистості;	основний акцент робиться на набутті життєвого досвіду;
основними принципами навчання є принцип науковості, доступності, міцності, послідовності, систематичності;	основними принципами навчання є проблемність, інтерактивність навчання, індивідуальний підхід орієнтація на особистісний розвиток тих, хто навчається, розвиток спільних цінностей;
студенти засвоюють знання у готовому вигляді без розкриття шляхів доведення їхньої істинності;	студенти засвоюють знання шляхом дослідного пізнання навколишньої дійсності, опираючись на проблемні ситуації реального життя;
навчання проводиться за єдиним річним планом і програмою згідно з розкладом;	немає постійної програми із послідовною системою предметів, протягом року розклад змінюється відповідно до засвоєного матеріалу та інтересів студента;
заняття присвячені одному навчальному предмету, темі, студенти групи працюють над одним і тим же матеріалом;	немає розподілу програми на предмети, оскільки це заважає інтеграції одержаних знань і виробленню особистого розуміння понять;
викладач керує роботою студентів на занятті;	викладач створює умови, які сприяють виявленню потенціалу студентів, усуває ситуації, які перешкоджають їх розвитку;
результатом навчання є засвоєння студентами систематизованого знання.	результатом навчання є активність, ініціативність, самостійність, відповідальність студентів, а також готовність до планування своєї діяльності, гнучкість мислення, готовність виправляти свої помилки, вміння знаходити компромісні рішення.

Щодо прикладів сучасного застосування педагогічних ідей Д. Дьюї, то наразі у Фінляндії, країні, яка відома високим рівнем освіти, запроваджено радикальну реформу освіти на основі педагогічної теорії Д. Дьюї: відмовитися від загальноприйнятої схеми навчання з предметів і впровадити навчання за темами. П. Сіландер, менеджер з розвитку Гельсінкі, зазначає: «Нам тепер потрібен новий тип освіти, щоб підготувати людей до робочого життя» [14]. На думку фінської влади, колишня система освіти була хороша в минулому, але в умовах, що змінилися систему навчання теж необхідно міняти.

За даними видання [14], новий тип навчання позитивно відбивається на знаннях учнів: там, де експеримент з впровадження тем замість предметів почався, результати учнів покращилися.

З огляду на те, що система освіти в Фінляндії вважається однією з кращих в світі, багато експертів з різних країн уважно стежать за прогресом нової реформи. Можливо, ми перебуваємо на порозі глобального зсуву в основах освіти: якщо Фінляндія поліпшить свої позиції в міжнародних рейтингах, ми можемо побачити, як спосіб викладання почне змінюватися в усьому світі.

Отже, можна дійти висновку, що педагогічна теорія Дьюї продовжує залишатися актуальною нині, вона є джерелом сучасних педагогічних інновацій.

Д. Дьюї припускав, що людина, що має навички прийняття рішення, набагато краще буде підготовлена до життя в швидко мінливому світі з його численними труднощами і постійно виникаючими проблемами. Замість того, щоб прищеплювати учням помилкові абсолюти, освіта повинна підготувати школярів і студентів до зіткнення з проблемами, зростаючими разом з їх індивідуальним досвідом [13].

Отож, започаткована більш як 100 років тому методика навчання Д. Дьюї отримала свій розвиток у XXI столітті. І це може стати переломним моментом у світовій педагогіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Дьюї Д. Досвід і освіта / Д. Дьюї ; [пер. з англ. Марії Василечко]. – Л. : Кальварія, 2003. – 84 с.
2. Огієнко О. І. Тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття [Електронний ресурс] // Порівняльна професійна педагогіка. - 2011. - № 1. Режим доступу: <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf>.
3. Дьюї Джон Школа й суспільство / Джон Дьюї. – М., 1924.
4. Розпутна М. В. Джон Дьюї як науковець, філософ та освітянин [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми філософії та соціології. – Режим доступу: http://www.apfs.in.ua/v7_2015/35.pdf.
5. Валеева Л. А. Дидактична система Джона Дьюї: становлення і реалізація у педагогічній практиці: монографія / Л. А. Валеева. – Казань, 2008.
6. Генкал С. Є. Дидактичні можливості індивідуальних освітніх проєктів учнів профільних класів / С. Є. Генкал // Наук. зап., Сер.: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2005. – №14. – С.15-17.
7. Ильешева Е. В. Подготовка будущих учителей технологии к проектной деятельности / Е. В. Ильешева // Автореф. дисс. канд. пед. наук. – Магнитогорск, 2001. – 23с.
8. Матяш Н. В. Проектный метод обучения в системе технологического образования / Н. В. Матяш // Педагогика, 2000. – №4. – С.38-44.
9. Пахомова Н. Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов пед. вузов / Н. Ю. Пахомова. – М.: АРКТИ, 2003. – 112с.
10. Дьюї Джон Школи майбутнього / Джон Дьюї. – М., 1922.
11. Вульфсон Б. Л. Советская педагогика и Джон Дьюи / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1992. – №9– 10.
12. Гончаров Л. Н. Школа и педагогика США до второй мировой войны / Л. Н. Гончаров. – М., 1972. – 320 с.
13. Єрохін О. К. Джон Дьюї про роль освіти / О. К. Єрохін // Філософія освіти. – Новосибірськ, 2006. - №1
14. Сдвиг в образовании? В Финляндии отменяют школьные предметы [Електронний ресурс] / <https://republic.ru/> – Режим доступу до ресурсу: <https://republic.ru/posts/49703>.

Науковий керівник: Залюбівська Оксана Броніславівна – кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Рогозіна Лідія Альбертівна – студентка групи ТСМ-16м, факультет інфокомунікацій, радіоелектроніки та наносистем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: coolida@bk.ru.

Негур Андрій Анатолійович – студент групи ТСМ-16м, факультет інфокомунікацій, радіоелектроніки та наносистем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: endrill3@gmail.com.

Supervisor: Zaliubivska Oksana Bronislavivna – PhD in pedagogy (the candidate of pedagogical sciences), senior instructor of the department of philosophy and humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Lidiia Rohozina – group TCM-16m, The Faculty of Infocommunications, Radioelectronics and Nanosystems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: coolida@bk.ru.

Nehur Andrii – group TCM-16m, The Faculty of Infocommunications, Radioelectronics and Nanosystems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: endrill3@gmail.com.